

Boboqulova Nilufar Xayrullo qizi

Termiz davlat pedagogika instituti “Amaliy ingliz tili” kafedrası o‘qituvchisi

E-mail: boboqulovanilufar237@gmail.com

Tel: +998 97 843 18 18

UDK: 811.81.519

FINGER/ BARMOQ BILAN BOG‘LIQ SOMATIK MAQOLLARNING SEMANTIK TAHLILI

Annotatsiya. Ushbu maqolada o‘zbek va ingliz somatik maqollarida barmoq somatizmi qanday qo‘llanilishi tushuntirilgan. Barmoq inson tanasining kichik qismi bo‘lishiga qaramasdan, ko‘plab ishlarni bajarishga qodir ekanligi va bu somatik komponent maqollarda turli ma’nolarni ifodalashi ko‘rsatilgan. O‘zbek va ingliz maqollarida barmoq somatizmi ko‘pincha mehnat, tayyorgarlik, muammolar va qarorlar qabul qilish jarayonida ishlatilishi maqolada ko‘rsatilgan.

Kalit so‘zlar: maqol, somatizm, barmoq, semantika, tahlil, komponent, ma’nolari.

СЕМАНТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ СОМАТИЧЕСКИХ ПОСЛОВИЦ СВЯЗАННЫХ С ПАЛЬЦЕМ/FINGER

Бобокулова Нилуфар Хайрулло кизи

Термезский государственный педагогический институт

Преподаватель кафедры “Практический английский язык”

E-mail: boboqulovanilufar237@gmail.com

Тел: +998 97 843 18 18

Аннотация. В данной статье объясняется, как соматизм пальцев используется в узбекских и английских соматических пословицах. Хотя палец — небольшая часть человеческого тела, он способен выполнять множество задач, и было показано, что этот соматический компонент в пословицах выражает различные значения. В статье показано, что соматизм

пальцев часто используется в узбекских и английских пословицах в процессе работы, подготовки, решения задач и принятия решений.

Ключевые слова: пословица, соматизм, палец, семантика, анализ, компонент, значения.

SEMANTIC ANALYSIS OF SOMATIC PROVERBS RELATED TO FINGER

Bobokulova Nilufar Xayrullo qizi

Termez state pedagogical institute

Teacher of the department of “Practical English”

E-mail: boboqulovanilufar237@gmail.com

Phone: +998 97 843 18 18

Annotation. This article explains how finger somatism is used in Uzbek and English proverbs. It highlights that although the finger is a small part of the human body, it is capable of performing many tasks, and this somatic component is used in proverbs to convey various meanings. In both Uzbek and English proverbs, finger somatism is often employed to symbolize work, preparation, problems, and decision-making processes. The article shows how these concepts are represented through finger-related imagery in different cultures’ proverbs.

Key words: proverb, somatism, finger, semantics, analysis, component, meanings.

Kirish.

Somatik paremalarda tana a’zolari nomlarining ishlatilishi insonning kundalik hayotida ularning vazifalari bilan doimiy aloqada bo’lishi bilan bog’liq. Paremalardagi somatizmlarning ko’pligi va tematik rang-barangligi ma’lum organlar yoki tana qismlarining inson hayotidagi ahamiyati va ularning vazifalarining qanchalik muhim ekanligini aks ettiradi. Somatizmlar har qanday tilda so’z boyligi fondining eng qadimiy qatlami bo’lib, ularning ajralib turuvchi jihati mental xususiyatlarni ham o’zida mujassam etishidir. Somatizmlarga doimiy e’tibor berilishining sababi shundaki, inson o’zini anglash, shaxs sifatida idrok

etish jarayonini bevosita tana a'zolari orqali seziladigan hissiyotlar bilan boshlaydi. Tana hissiyotlari va tajribalari o'zlikni tushunishning ilk manbai hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili.

O'zbek va ingliz tillari materiali asosida turli voqeliklarni ifodalash uchun ishlatiladigan birliklarning qiyosiy tahlili bilan ko'plab tadqiqotchilar shug'ullangan. Tana qismlarining nomlari, ya'ni aksariyat madaniyat va tillar uchun universal hisoblangan somatizmlar so'z yoki birikma elementlari sifatida xizmat qiladi, chunki barcha tillar va madaniyatlar egalari fiziologik jihatdan bir xil tuzilishga ega. Biroq, tananing barcha qismlari tilda bir xil ahamiyatga ega emas — ba'zilar boshqalariga qaraganda muhimroq o'rin tutadi [10; 22].

Bu hodisa N.V. Masaleva, S.V. Bogolepova, M. Nassiri, G.Y. Kreydlin, Z.A. Bogus, Yu.A. Dolgoplov, Y.V. Ivanova, N.V. Kuniskaya, R.U. Madjidova, I.Y. Gorodeskaya, Y.S. Kubryakova, S.I. Magomedova, F.O. Vakk, A.A. Nasirov, M.N. Azimova, M.I. Gadoyeva, O.P. Uralova va U.M. Rashidova kabi olimlar tomonidan tadqiq etilgan.

Tadqiqot metodologiyasi.

Xorijiy tilni o'qitishda kompetensiyaviy yondoshuvning ahamiyatiga bag'ishlangan ushbu maqolada ilmiy tadqiqotning filologiya fanlari sohasida qo'llaniladigan analiz, semantikasi, chog'ishtirma va boshqa bir qator metod va usullardan samarali foydalanilgan.

Tahlillar va natijalar.

Barmoq - qo'l va oyoq panajsining beshta harakatchan qismidan har biri [4; 86]. *Finger/Barmoq* somatizmi ko'plab maqollarda ishlatiladi va turli xil ma'nolarni ifodalaydi. Barmoq inson tanasining eng kichik, ammo juda ko'p vazifalarni bajara oladigan qismi hisoblanadi. Somatik komponentli maqollarda barmoqning ishlatilishi ko'pincha biror narsani boshlash, aniqlash yoki kichkina tana a'zosi bilan katta maqsadlarga erishish ma'nolarini ifodalaydi [8; 14].

O'zbek maqollarida barmoq somatizmi ish ma'nosida keladi: ***Burga tutmoq uchun ham barmoqni ho'llamoq kerak.*** Hatto kichik ishlar uchun ham ma'lum tayyorgarlik yoki kuch sarflash kerak. *Somatik Komponent:* Barmoqni ho'llamoq:

Harakat qilish, tayyorgarlik ko'rish. *Burga tutmoq*: Kichik va murakkab ish. *Ma'nosi*: Har qanday ishni amalga oshirish uchun harakat va kuch talab qilinadi.

Barmog'ing qiynagandan ko'ra uni chopib tashlash afzal.

Ma'nosi: Uzoq davom etadigan kichik azobdan ko'ra, bir martalik katta azobni afzal ko'rish. **Somatik Komponent: Barmoq**: Kichik muammo yoki azob. **Chopib tashlash**: Keskin qaror, muammoni birdan hal qilish. Kichik muammolarni uzoq vaqt davomida ko'tarishdan ko'ra, birdaniga hal qilish yaxshiroq.

Ahmoqlar jimjilog'ini chopsa, Aqlilar bosh barmog'ini chopadi. Ahmoqlar kichik yo'qotishlarni tanlasalar, aqlilar katta, ammo muhimroq yo'qotishlarni tanlaydi. *Somatik Komponent: Jimjilog'*: Kichik muammo yoki qism. *Bosh barmoq*: Muhimroq qism. Kichik yo'qotishlar o'rniga katta, ammo muhimroq yo'qotishlar qabul qilinishi donolik belgisidir.

El bilan kesilgan barmoqdan qon chiqmas. Maqolning ma'nosi, Jamiyat bilan birgalikda qilinadigan ishlar yoki yo'qotishlar kamroq zarar keltiradi. **Somatik Komponent: Barmoq**: Shaxsiy yo'qotish. **Kesish**: Yo'qotish yoki azob. **Ma'nosi**: Kollektiv harakatlar individual zararlarni kamaytiradi. **"Baxtingga ishonma, barmog'ingga ishon"** – Baxt va omaddan ko'ra, o'z mehnatingiz va qobiliyatingizga tayanish yaxshiroq. **Barmoq somatik komponenti bu yerda,** mehnat qilish qobiliyati degan ma'noda qo'llanilgan va *Baxt* esa tasodifiy omillar.

Ma'nosi: O'z mehnati va qobiliyatiga tayanish.

Ingliz tilida barmoq somatizmi maqollarda turli xil ma'nolarni ifodalaydi, shu jumladan, muammolar, nizolar, harakat, tanqid, farqlar va hokazo. **A dry finger cannot pick up salt** (Kichik narsalarni ushlash uchun ma'lum sharoitlar kerak). Har qanday ishni bajarish uchun ma'lum sharoitlar va tayyorgarlik zarur. **All the fingers are not alike** (Hamma barmoqlar yoki narsalar bir xil emas). Barmoqlar somatizmi ma'nosida odamlar nazarda tutilgan. Hamma odamlar bir-biriga o'xshamaydi [3; 54].

Fingers were made before forks (Qo'llar sanchig'ilardan oldin yaratilgan). **Five fingers are brothers but not equals** (Besh qo'l aka-ukalar, lekin teng

emaslar). Ushbu maqol, bir guruhdagi a'zolar orasida ham farqlar va xilma-xillik mavjudligini ko'rsatadi. **Never put your finger between the tree and the bark**(Mojarolar yoki nizo orasiga kirishdan saqlanish kerak).

Boshqalarning mojarolariga aralashmaslik zarur. **One finger can't lift a pebble** (bir barmoq kichik toshchani ko'tara olmaydi). Kichik vazifalarni ham bajarish uchun birgalikda harakat qilish zarur. **The one who points his finger has three pointing back at him** (bir kishi barmog'i bilan ko'rsatdimi, uch kishi birdan uni qaytib ko'rsatadi). Boshqalarni tanqid qilganingizda o'zingizning kamchiliklaringiz haqida ham o'ylang. Barmoq inson tanasining eng kichik, lekin juda ko'p vazifalarni bajarishga qodir bo'lgan qismi bo'lib, ko'plab o'zbek va ingliz maqollarida keng qo'llaniladi.

O'zbek maqollarida barmoq ko'pincha mehnat, tayyorgarlik va kichik harakatlar orqali katta maqsadlarga erishish bilan bog'lanadi. Masalan, "Burga tutmoq uchun ham barmoqni ho'llamoq kerak" maqolida kichik ishlar uchun ham tayyorgarlik zarurligi ta'kidlanadi. Shuningdek, "Barmog'ing qiynagandan ko'ra uni chopib tashlash afzal" degan maqolda uzoq davom etadigan kichik muammolardan ko'ra, birdaniga hal qilish afzal ekani ifodalanadi.

Ingliz tilidagi maqollarda esa barmoq somatizmi ko'pincha muammolar, nizolar, farqlar va harakatlarni ifodalaydi. Masalan, "All the fingers are not alike" maqoli insonlar orasidagi farqlarni ko'rsatsa, "One finger can't lift a pebble" birgalikda harakat qilish zarurligini ta'kidlaydi. Shu bilan birga, "The one who points his finger has three pointing back at him" maqoli tanqid qilishdan oldin o'z kamchiliklarini ko'rib chiqish kerakligini eslatadi.

Xulosa.

Shunday qilib, barmoq somatizmi o'zbek va ingliz maqollarida insonning kichik, ammo muhim harakatlari orqali katta maqsadlarga erishish, mehnat, tayyorgarlik va jamoaviy hamkorlikni ifodalaydi.

O'zbek maqollarida ko'proq mehnat va muammolarni hal qilishga urg'u berilsa, ingliz maqollarida nizolar, farqlar va tanqid mavzulari ko'proq yoritiladi.

Har ikki til maqollarida barmoq somatizmi orqali kichik harakatlarning katta ahamiyati va insonlar o'rtasidagi farqlarni tushunish ta'kidlanadi.

Adabiyotlar

1. Abdullayev J. Hozirgi o'zbek adabiy tili (sintaksis). Qo'shma gap. – Guliston, 2008. – 143 b.
2. Abdurahmonov G'. O'zbek tili grammatikasi (Sintaksis). – Toshkent: O'qituvchi, 1996. – 247 b.
3. Gadoyeva M.I. Ingliz va o'zbek tillarida somatizmlarning semantik-pragmatik tadqiqi. Filol.fan. dokt. ... diss. avtoreferati. – Buxoro: 2022. – 70 b.
4. O'zbek tilining izohli lug'ati. – Toshkent: "O'zbekiston milliy ensiklapediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2006. – 169 b.
5. Rashidova U.M. O'zbek tilidagi somatik iboralarning semantik-pragmatik tahlili. (Ko'z, qo'l va yurak komponentli iboralar misolida). Filol.fanlari bo'yicha falsafa dokt. (PhD) diss. avtoreferati. – Samarqand: 2018. – 50 b.
6. Uralova O.P. Ingliz va o'zbek tillarida "oila" bosh leksemali maqollar semantikasi va strukturasi. Filol.fanlari bo'yicha falsafa dokt. (PhD) diss. avtoreferati. – Samarqand: 2020. – 58 b.
7. Wardhaugh R. Investigating Language. Central Problems in Linguistics. – Oxford: Blackwell, 1994. – 292 p.
8. Yusupov O'. Ingliz tili grammatikasidan universal qo'llanma. – Toshkent: Akademnashr, 2011. – 37 b.
9. Yusupov U. Ingliz va o'zbek tillarining chog'ishtirma lingvistikasi. – Toshkent: Akademnashr, 2013. – 282 b.
10. Вакк Ф.О. О соматической фразеологии в современном эстонском литературном языке. Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. –Таллин: 1964. – 22 с.
11. Городецкая И.Е. Фразеологизмы-соматизмы в русском и французском языках. Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – Пятигорск: 2007. – 23 с.